

УДК: 371.322+37.011.32

Сікорин У.Б., Боднарчук О.В.\*, Дмитрів А.М.\*, Костюк В.М.\*\*

**Удосконалення професійної та педагогічної майстерності викладачів в контексті Болонського процесу**

Кафедра фармації (зав. каф. – проф. А.Р.Грицик)

\*Кафедра хімії (зав. каф. – доц. А.С.Стецьків)

\*\*Кафедра патоморфології з секційним курсом (зав. каф. – проф. І.О.Михайлюк)

Івано-Франківського національного медичного університету

**Резюме.** Вивчено особливості професійної та педагогічної майстерності викладачів вищої школи в умовах нової моделі навчання. Найвищий рівень педагогічної діяльності - майстерність викладача. Педагогічна майстерність – це вияв найвищої форми активності особистості викладача у професійній діяльності, активності, що ґрунтується на гуманізмі і розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації навчання і виховання. Таким чином, у формуванні професійної майстерності необхідний тісний зв'язок теорії, методики і педагогічної техніки. Тільки творча особистість викладача може реалізувати основне призначення навчально-виховного процесу вищої школи: формування освіченої, гармонійно розвинутої особистості, яка здатна постійно оновлювати свої професійні знання та швидко адаптуватись до змін і розвитку відносин у сфері професійної діяльності.

**Ключові слова:** викладач, Болонський процес, професійна діяльність, педагогічна майстерність, вищий навчальний заклад.

Болонський процес – це своєрідний рух освітніх національних систем до єдиних критеріїв стандартів, єдиного європейського наукового і освітнього простору, поліпшення працевлаштування, мобільності громадян на європейському ринку праці, а головне - підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи, а також підвищення ролі європейської вищої освіти і науки у соціальних перетвореннях у світовому вимірі [1].

Суть Болонського процесу полягає у формуванні на перспективу загальноєвропейської системи вищої освіти, названої Зоною Європейської вищої освіти, що ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування. Хоча існує деяка суперечливість цього процесу та те, що окремі європейські елітарні вузи відмовилися брати участь у ньому. Цей процес добровільний, полісуб'єктивний; такий, що ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури; він не нівелює національні особливості освітніх систем різних країн Європи; багатоваріантний, гнучкий, відкритий, поступовий [1 - 5].

Підставами для запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в Україні є наступне:

- інтеграція до Європейського простору вищої освіти;
- входження до Болонського процесу;
- вступ до Світової організації торгівлі;
- реалізація дистанційної форми вищої освіти

В умовах становлення нової освітньої парадигми мета викладача вищого навчального закладу полягає в тому, щоб забезпечити організацію такого навчального процесу студентів, в процесі якого будуть розвиватись їхні професійні здібності та особистісні якості, звільнятись їхні творчі здібності, та індивідуальність студента набула б свого розквіту [1, 2].

Професія викладача - одна з небагатьох, які можна назвати вічними. Ніхто і ніщо не може замінити його творчу особистість зі своїм неповторним учительським іміджем. Найсучасніша техніка, комп'ютери чи система "Інтернет" - лише добрі його помічники. З плином часу змінюється і статус викладача, його функціональні обов'язки та права і власне, навіть й образ [6].

Вимоги до викладача вищого навчального закладу досить високі, що цілком закономірно. З огляду на це кожен викладач має бути не тільки прекрасним фахівцем, а й володіти високим мистецтвом навчати й виховувати. Досягнення висот педагогічної майстерності потребує максимальних особистих зусиль, енергії, природних нахилів і здібностей, великої працездатності і чи не найголовніше - безмежного бажання стати педагогом - майстром. Особливо це відчутно в період переходу до нової моделі організації навчального процесу у вузі за умовами Болонського процесу.

Майстерність викладача можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості педагога.

Педагогічна майстерність - це комплекс властивостей особистості вчителя, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі". До таких важливих властивостей належать гуманістична спрямованість діяльності викладача, професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка. Стане викладач майстром чи ні, залежить не лише від системи навчання, а насамперед від зусиль тих, хто вчиться. Потрібно усвідомити орієнтири самовдосконалення та шляхи його здійснення. Самовиховання - це формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети [6, 7].

Робота над собою для викладача - необхідна передумова набуття і збереження професіоналізму. Це цілеспрямований процес, який є продовженням професійного виховання, коли майбутній викладач з об'єкта виховного впливу перетворюється на суб'єкт організації власної життєдіяльності: самостійно обирає мету самовдосконалення, постійно аналізує здобутки професійного зростання, займається самоосвітою.

Педагог обов'язково повинен багато працювати для вдосконалення своїх професійних якостей. Щоб досягти довершеності, викладачам потрібно повсякчас не лише вивчати свій предмет, а й вдосконалювати техніку свого викладання. У цьому відношенні діяльність викладача дуже близька до діяльності актора. Лекція викладача схожа на дію, і лектор повинен користуватись всіма засобами, доки він не відчує, що в думки слухачів проникла та ідея, яку він хотів до них донести. Викладачеві необхідно вміти говорити логічно і послідовно, використовуючи логічні і психологічні паузи.

Важливим професійним інструментом педагогічної діяльності є спілкування. Педагогічне спілкування - це професійне спілкування викладачів і студентів під час занять або поза ними, спрямована на створення сприятливого психологічного клімату. Професійне спілкування має такі функції: пізнання особистості і обмін інформацією, організація діяльності, обмін ролями, співпереживання, самоствердження.

На етапі управління спілкування необхідно вміти підтримувати ініціативу студентів, організувати діалогічне спілкування. Природно, що викладач у навчальній діяльності і поза нею повинен бути ініціатором в управлінні спілкуванням. Для цього необхідно звернути увагу на демонстрацію власної прихильності до аудиторії, показ яскравих цілей діяльності, передачу студентам розуміння викладачем

їхнього внутрішнього стану під час навчання, організацію контакту з усією аудиторією.

Усе це допомагає переборювати перешкоди, що заважають ефективному навчанню і виникають на початку викладацької діяльності. Передусім це деякий страх перед аудиторією. Він знімається психологічним настроюванням, переключенням уваги на інтерес до майбутньої роботи, пошуком емоційного "ядра" спілкування. Викладачеві необхідно розвивати в собі оптимістичні прогнозування своєї діяльності.

Викладач повинен володіти арсеналом засобів, за допомогою яких він передає свій досвід, свої уявлення. Ці засоби завжди індивідуальні неповторні. Окрім слів, голосу, інтонації в арсеналі викладача є ще жести, рухи, ритм.

Вчені вже давно встановили, що ефективно спілкування викладачів зі студентами перебуває на рівні його суєтливості дії, оскільки заняття або лекції - творчість педагога. Творче самопочуття викладача ніколи не залишається безслідним. Воно проникає, впливає на почуття і свідомість студентів, переборює психологічні бар'єри, народжує творче сприйняття матеріалу і залишається не лише надовго в пам'яті, а й стає якоюсь мірою їхньою життєвою позицією.

За умовами Болонського процесу, реалізувати взаємодію викладачів і студентів має кредитно-модульна система. Вона передбачає модульну перевірку знань на початку, в середині і в кінці навчального курсу. А також самопідготовку і активну участь протягом курсу у різних видах роботи - семінарах, колоквиумах, індивідуальних заняттях. При цьому кінцевий залік з курсу, як правило, є лише частиною оцінки роботи студента. Більшою мірою оцінюється активність студента і його робота протягом усього часу вивчення предмету. В свою чергу це вимагає від викладача навчити студента навичкам самостійної роботи, навчити планувати свій робочий час і не боятися проявляти ініціативу [2].

Щоб правильно здійснювати навчально-виховний процес за кредитно-модульною системою навчання, кожному викладачу важливо усвідомити складові якості спеціалістів [7]:

1. Знання, які визначаються освітньо-кваліфікаційними характеристиками та освітньо-професійними програмами підготовки фахівців.

2. Професійна компетентність, яка являє собою наявність достатніх знань (добру обізнаність) з конкретних проблем конкретного виробництва.

3. Уміння, які представляють здобуті на основі досвіду, практичної діяльності здібності належно виконувати типові задачі діяльності.

4. Освітня компетентність - уміння здобувати знання самостійним навчанням поза вищим навчальним закладом.

5. Автономність, яка передбачає здібності та навички до самостійного, незалежного вирішення питань відповідного рівня компетентності та відповідальності.

6. Соціальна адаптивність, що визначається здібністю узгодження індивідуального поведіння з соціальними нормами трудового колективу.

7. Професійна адаптивність, яка характеризується зберіганням працездатності фахівця при впровадженні нових технологій, обладнання.

Таким чином, у формуванні професійної майстерності необхідний тісний зв'язок теорії, методики і педагогічної техніки.

При оволодінні педагогічної майстерності, на нашу думку, важливі наступні положення [6, 7]:

- не можна вдосконалити свою педагогічну майстерність, не займаючись постійно вивченням власної методи-

ки, і навпаки, не можна вивчати методику, не ставити шляхи її вдосконалення;

- не можна вдосконалити свою майстерність, не використовуючи досвід своїх колег;

- вивчення своєї методики і методики колег можливо лише при практичній діяльності;

- по-справжньому можна вивчити методику свого колеги лише допомагаючи йому; вдосконалення і самовдосконалення викладача не має меж.

Творча особистість викладача може реалізувати основне призначення навчально-виховного процесу вищої школи, яке прийняте в Законі України "Про вищу освіту" - формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, яка здатна постійно оновлювати свої професійні знання та швидко адаптуватись до змін і розвитку відносин у сфері професійної діяльності в умовах ринкової економіки [8].

### Висновки

В умовах становлення нової освітньої парадигми мета викладача вищого навчального закладу полягає в тому, щоб забезпечити організацію такого навчального процесу студентів, в процесі якого будуть розвиватись їхні професійні здібності та особистісні якості, звільнитись їхні творчі здібності. Творча особистість викладача може реалізувати основне призначення навчально-виховного процесу вищої школи - формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, яка здатна постійно оновлювати свої професійні знання та швидко адаптуватись до змін і розвитку відносин у сфері професійної діяльності.

### Література

1. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Вища школа. - 2004. - № 2-3. - С. 97- 125.
2. Сбруєва А. Болонський процес: пошуки шляхів підвищення конкурентно-спроможності європейської вищої освіти // Шлях освіти. - 2002. - № 1. - С. 18 - 21.
3. Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры. - Париж: ЮНЕСКО, 1998. - 335 с.
4. Реформа и развитие высшего образования. Программный документ. - Париж: ЮНЕСКО, 1995. - 298 с.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. - М.: Народное образование, 1998. - 256 с.
6. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос; за ред. І.А.Зязюна. - К., 1997.- 349 с.
7. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. - К.: «К.І.С.», 2004. - 112 с.
8. Закон України "Про вищу освіту". Науково-практичний коментар / За ред. Кременя В.Г. - К.: 2002.- 322 с.

*Сикорин У.Б., Боднарчук О.В., Дмитрив А.Н., Костюк В.Н.*  
**Усовершенствование профессионального и педагогического мастерства преподавателей в контексте Болонского процесса**

**Резюме.** Изучены особенности профессионального и педагогического мастерства преподавателей высшей школы в условиях новой модели учебы. Наивысший уровень педагогической деятельности - мастерство преподавателя. Педагогическое мастерство - это проявление наивысшей формы активности личности преподавателя в профессиональной деятельности, активности, которая основывается на гуманизме и раскрывается в целесообразном использовании методов и средств педагогического взаимодействия в каждой конкретной ситуации учебы и воспитания. Таким образом, в формировании профессионального мастерства необходима тесная связь теории, методики и педагогической техники. Только творческая личность преподавателя может реализовать основное назначение учебно-воспитательного

процесса высшей школы: формирование образованной, гармонично развитой личности, которая способна постоянно обновлять свои профессиональные знания и быстро адаптироваться к изменениям и развитию отношений в сфере профессиональной деятельности.

**Ключевые слова:** преподаватель, Болонский процесс, профессиональная деятельность, педагогическое мастерство, высшее учебное заведение.

*Sikoryn U.B., Bodnarchuk O.V., Dmytriv A.M., Kostyuc V.M.*

#### Mastering of Teachers' Professional and Pedagogical Skills in the Context of Bologna Process

**Summary.** The peculiarities of professional and pedagogical skills of the higher school teachers in a new model of learning have been studied. The highest level of pedagogical activity is the mastery of the teacher. Any teaching skill is a manifestation of the highest forms of

activity of teacher's personality in his or her professional work, the activity which is based on humanism and is revealed in the appropriate use of teaching methods and means of pedagogical interaction which can be observed in every suitable moment of teaching and upbringing. As a result theory, methods and teaching techniques are closely interrelated in the formation of professional skills. Only teacher's creative personality can realize the main purpose of educational process of the higher school: the formation of an educated and harmoniously developed personality who is able to constantly broaden his or her professional outlook and quickly adjust to changes in the sphere of professional activity under the conditions.

**Key words:** teacher, Bologna Process, professional activity, pedagogical skills, higher school.

Надійшла 19.03.2012 року.

УДК 371.322+378.147

Стефанко С.Л.

#### Використання імітаційних методів навчання для студентів медичних спеціальностей

Івано-Франківський національний медичний університет

**Резюме.** Активні форми організації навчально-виховного процесу сприяють вивченню навчального матеріалу, активній взаємодії студентів і викладача, живому обміну думками між ними. Впровадження активних методів навчання у навчальний процес підвищує рівень медичної компетенції, якість медичної освіти студентів і в кінцевому підсумку є запорукою високої якості медичних послуг.

**Ключові слова:** заняття, інтерактивність, навчання.

Складні трансформаційні процеси і суперечності соціально-політичного та економічного розвитку суспільства в цілому, і освіти зокрема, висувають нові непрості вимоги як до викладачів, так і до студентів. Розроблена багатьма попередніми поколіннями працівників вітчизняної вищої школи педагогічна доктрина підкреслює єдність навчання, виховання, розвитку особистості в процесі набуття вищої освіти [1, 6].

Найбільш важливою і складною педагогічною проблемою є спілкування студента і викладача, де з боку останнього необхідно проявляти педагогічний такт, вимогливість, витримку, доброзичливість у стосунках зі студентами, здатність пробуджувати інтерес до знань та творчого мислення, стимулювати активність студента [2].

Важливим фактором навчання є склад студентської групи, адже в процесі спільної навчальної праці студенти навчаються цінувати один одного, в них виникає потреба в доброзичливих взаєминах, виховується відповідальність, народжується почуття лідерства, ініціативи, взаємної конкуренції, колективізму [3].

Навчання у вищій школі відбувається під впливом моги-

вів, стимулів та бажань, які спонукають студентів до здобуття знань та вмінь, до конкретних дій та утворюють мотиваційну сферу, яка зумовлює потребу у досягненні успіхів у навчанні [4]. Навчальний процес як спосіб студентської діяльності являє собою не тільки здобуття професійної освіти, але і формування вмінь самостійно приймати рішення, навчатись раціонально використовувати свій час, працювати з літературою. Засвоєння навчального матеріалу проходить ефективніше і дає якісніші результати, якщо у студента виникають яскраві, глибокі мотиви, які викликають бажання працювати активно, перемагати труднощі, вперено просуватись до поставленої мети [5, 6].

Традиційні методи навчання студентів, спрямовані, в основному, на набуття, розширення і поглиблення знань шляхом подачі інформації, її відтворення та конкретних професійних дій по готовому алгоритму, є явно недостатніми. Аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень показує, що завдання підготовки фахівців нового покоління, у тому числі і медичних кадрів, не може бути повною мірою вирішена традиційними стандартними методами навчання. Ці методи дуже мало зачіпають основну ланку пізнавальної діяльності студентів - мислення.

Для поліпшення якості підготовки фахівців виникла необхідність застосування сучасних активних методів навчання, які забезпечують творчу активність студентів спрямовану на формування і розвиток професійного мислення, здатність до засвоєння ними нових способів професійної діяльності.

Методи активного навчання характеризуються:

- Вимушеною активністю мислення учня;